ФРИДРИХ НИЦШЕ
Из „Воля за власт“

Общество и държава

716.

Основна теза: само отделните [индивиди] се чувстват *отговорни.* Масите са изобретени, за да правят неща, за които отделните индивиди нямат кураж. Точно затова всички общности и общества имат сто пъти по-голямо право да *поучават* относно същността на човека за разлика от индивидите, които са прекалено слаби, за да имат смелост за осъществяването на своите въжделения.

Целият „алтруизъм“ не е нищо друго освен *мъдрост на отделния човек:* обществата никога не са „алтруистични“ по отношение едно на друго... Заповедта за любовта към ближния още никога не е била разширявана до любов към съседа. По-скоро тук важи следното положение от *Законите на Ману.* „Ние трябва да разглеждаме всички граничещи с нас царства, както и съюзените с тях, като враждебни. Поради същата причина трябва да се отнасяме приятелски с техните съседи.“

Ето защо изследването на обществото е толкова неоценимо, тъй като човекът като общество е много *по-наивен* отколкото човека като „единица“. „Обществото“ има привилегията да бъде разглеждано само като средство на силата, на властта и реда.

Колко просто и достойно го казва Ману: „Добродетелта *(дхарма)* трудно може да бъде утвърдена със собствени сили. В основата си тя е само страх от наказанието, който държи човека в определени граници и позволява на всеки спокойно да притежава своето.“

717.

Държавата, или организираната неморалност - *вътрешно:* като полиция, наказателно право, съсловия, търговия, семейство; *външно:* като воля за власт, война, поробване и отмъщение. Как се стига до това, че има цяла маса неща, които отделният индивид не е в състояние да разбере? - Чрез разделението на отговорността, заповядването и изпълнението. Чрез *въвеждането* на добродетелите послушание, дълг, любов към отечеството и царя. Чрез реабилитирането на гордостта, строгостта, силата, омразата и отмъщението -накратко, на всички онези типични лъжи, които *противоречат* на стадния тип.

718

Всички вие нямате смелостта да убиете един човек или да го бичувате, или също да го... но огромната *държавна машина* взема надмощие над индивида, така че той *отклонява* от себе си отговорността за това, което той прави (подчинение, клетва и т.н.)

- Всичко, което човек върши в служба на държавата, противоречи на неговата природа.

-По същия начин всичко, което той научава с оглед на бъдещото си служене на държавата, противоречи на негова природа.

Това се постига чрез разделението на труда (така че никой повече не носи цялата отговорност): законодателят - и този, който изпълнява закона; дисциплинаторът - и тези, които са станали твърди и силни в дисциплината.

719.

Деление на труда на *афектите* в рамките на обществото: така че отделният индивид и съсловията възпитават в себе си една *несъвършена, но* именно поради това *полезна душа. До каква* степен някои афекти при определен тип в обществото са станали почти *рудиментарни (с* по-силното подчертаване на някой друг афект). Към *реабилитирането* на морала:

икономическо (ориентация към възможно най-голямото използване на индивидуалната сила срещу прахосването от всякакъв вид);

естетическо (оформяне на здрави типове заедно с предпочитането на собствения тип); *политическо* (като изкуство да се издържа на тежки напрежения с различна степен на сила); *психологическо* (като имагинерно надмощие на оценката в полза на онези, които са затънали дълбоко или средно - за запазване на слабите).

720.

Най-страшното и основно въжделение на човека неговият нагон за власт - ние наричаме този нагон „свобода“ – трябва най-дълго време да се сдържа в определени рамки. Затова и досегашната етика, с нейните несъзнати възпитателни и дисциплинарни инстинкти, е била насочена към това да държи в рамка чувството за власт: тя пренебрегва тираничния индивид и със своето възвеличаване на чувството за общност и любовта към отечеството подчертава стадния инстинкт.

721

Безсилието за власт: неговата *лицемерност и хитрост:* като подчинение (подреденост, дълг и гордост, нравственост...); като отдаване, преданост, любов (идеализиране, обожествяване на заповядващия като обезщетение и косвено самопрояснение); като фатализъм, примирение; като „обективност“; като самотиранизиране (стоицизъм, аскеза, „самоотричане“, „спасение“); като критика, песимизъм, ресентимент[1], мъченичество на духа; като „красива душа“, „добродетел“, „самообожествяване“, „отстраняване“, „изчистеност от света“ и т.н. (проникването в безсилието за власт се представя като презрение). Преди всичко е изразена потребността все пак да се упражнява някаква власт или да превърнем самите себе си в привидност на властта - като опиянение

Едни хора желаят властта заради предимствата на щастието, които осигурява властта: политически партии.

Други хора желаят властта даже и с цената на очевидните *недостатъци* и *жертви* по отношение на щастието и благополучието: амбициозните.

Трети желаят властта просто защото иначе биха се оказали в ръцете на хора, от които те не биха искали да зависят.

722.

Критика на „справедливостта“ и „равенството пред закона“: какво всъщност се отхвърля с това? Напрежението, враждебността, омразата. - Грешка е обаче да се смята, че по този начин се *увеличава щастието:* корсиканците например са били по-щастливи от жителите на континентална Европа.

723.

Взаимният интерес, задната цел да бъдеш добре заплатен: една от най-заробващите форми на ценностно унижаване на човека. Тя води до онова „равенство“, която дистанцираната критика оценява като *неморална...*

724.

Това, което се нарича „полезно", зависи изцяло от *намерението,* от въпроса „за какво“; намерението, целта отново са напълно зависими от степента на *властта.* Затова утилитаризмът не е основно положение, а само *производно* учение и не може да бъде абсолютно *задължителен* за всички.

[1] Ресентимент - термин в психологията и социологията, използван за да се означи враждебната нагласа на хора, чувстващи се лишени от възможност: злопаметност, озлобление, завист, тягостно съзнание за неправда.

725.

Навремето теорията за държавата е била наложителна потребност: *сега вече имаме достатъчно практика*\ - Времето на кралете отмина, защото народите не са повече достойни за тях: те не *искат* да виждат в кралете образец на своите идеали, а средство за удовлетворяването на своите нужди. - Това е цялата истина!

726.

Един опит от моя страна да схвана:

- *абсолютната разумност* на обществените съждения и оценки (разбира се, да извлека с това и моралните следствия, независимо от волята);
- степента на *психологическа лъжовност* и непрозрачност, за да осветя най-съществените афекти за запазването и нарастването на властта (за да си създадем добро отношение към тях);
- степента на *глупост,* за да бъде възможно общото регулиране и оценяване (за това служат възпитанието, надзорът над образователните елементи, дресурата);
- степента на *любопитство, недоверие и нетърпение,* за да третираме изключенията като престъпници и да ги потискаме, - за да им припишем недобросъвестност, така че те да се поболеят от чувството за своята изключителност.

727.

Моралът по същество е средство за *отбрана* и защита; до каква степен той е признак на непорасналия човек (брониран в себе си, стоически).

Порасналият човек има преди всичко *оръжия:* той е *агресивен.*

Оръдията за война да се превърнат в оръдия на мира (от мечовете и щитовете да направим плугове и коси).

728.

Живото се характеризира с това, че трябва да расте, - че то трябва да разширява своята власт и като следствие от това да приема в себе си чужди сили. В замъглението, причинено от моралната наркоза, се говори за правото на индивида да се *защитава;* по същия начин би могло да се говори и за *посегателства* върху човешките права: защото и двете - второто в много по-голяма степен от първото - са необходимост за всяко живо същество: - агресивният и отбранителният егоизъм не е въпрос на избор или пък на „свободна воля“, а *фаталност* на самия живот.

При това е безразлично дали имаме предвид индивида, живото тяло или устременото нагоре „общество“. Правото на наказание (или обществената самоотбрана) е в основата си само една злоупотреба с думата „право": правото се добива чрез договори, - но самоотбраната и самозащитата не се основават на договор. Най-малкото със също толкова добри основания един народ би могъл да обозначи като право своята потребност от завоевания, своето огромно желание за власт, било то с оръжие, търговия, общуване или с помощта на колонизация, - нещо като право на растеж. Едно общество, което окончателно и *инстинктивно* отхвърля войната и поробването, се намира в упадък: то е съзряло за демокрацията и режима на бакалите... Разбира се, в повечето случаи мирните декларация и гаранции са само омайващо средство.

729

Поддържането на милитаристична държава е последното средство да се приеме *великата традиция* или да се запази тя по отношение на *висшия тип,* на *силния тип* И всички *понятия,* които увековечават враждата или баланса на силите между държавите, трябва да изглеждат санкционирани в това отношение (чрез национализма, протекционизма и т.н.).

730.

За да се запази нещо, което дълго време е съществувало като нещо единично, и с това следователно да се съхрани определена ценност, която може би е била създадена от този отделен индивид, на него трябва да бъдат наложени всички възможни видове ограничения и едностранчивости... С помощта на какво средство? Любовта, почитта, благодарността към личността, която е създала ценността, са облекчения: когато гарантирам онова дело (например *полиса)* с това аз оправдавам битките на моите предци или пък гарантирам своите наследници. По същество *моралът* е средство да се преодолее индивидът, или по-скоро чрез *поробването* на индивида да се осигури трайността на нещо. От само себе си се разбира, че перспективата отдолу нагоре се изразява в много по-различни неща, отколкото перспективата отгоре надолу.

Как се *съхранява* властовият комплекс? С това, че много родове му се принасят в жертва.

731.

Приемствеността: „Брак, собственост, език, традиция, племе, семейство, народ, държава“ са континууми от по-нисък или по-висок порядък. Тяхната икономика се състои в *излишъка* от *предимства,* свързани с непрекъснатия трудов процес, като и в умножаването на *недостатъците:* по-големи разходи за замяната на частите или за повишаване на тяхната трайност. (Разнообразяване на действащи части, които въпреки това остават незаети, следователно по-големи производствени разходи и значителни разходи за съхраняването им. Предимството се състои в това, че прекъсванията [на континуума[2]] са по-умерени, а произлизащите от тях загуби се спестяват. *Нищо не е по-скъпо от едно начало.*

„Колкото по-големи са екзистенциалните преимущества, толкова по-големи са и разходите за производство и съхранение (изхранване и размножение); толкова по-големи стават също опасностите и вероятностите да се сгромолясаме от достигнатия връх на дъното.“

732.

При брака в *буржоазния* смисъл на тази дума и, разбира се, в най-почтения смисъл на думата „брак“ въобще не става дума за любов, както и за пари - от любовта не могат да се направят никакви институции, - а за обществено разрешение, което се дава на двама души, да задоволяват половите си потребности при определени условия, които се разбират от само себе си, но такива, които имат предвид *интересите на обществото.* Ясно е, че към предпоставките на един такъв договор спадат харесването и добрата воля - волята за търпение, толерантност и взаимна грижа; но в дадения случай не бива да се злоупотребява с думата любов! В пълния смисъл на думата за двамата влюбени удовлетворяването на половите потребности не е толкова съществено и представлява собствено само един символ: за единия участник, както бе казано, символ на безусловно подчинение, за другия - символ на съгласие, признак за заграбване на собственост. - При брака в благородния, възвишен смисъл на думата е ставало дума за *възпитаването* на една раса (съществува ли и днес злото? - да се проучи), - следователно за създаването на един устойчив, определен тип на господстващ човек: тази гледна точка принася в жертва мъжа и жената. Разбира се, тук *не* любовта е била първото изискване, напротив, а още по-малко такова изискване е била мярата на добрата воля, която обуславя буржоазния брак. Решаващ тук е бил интересът на определен пол и преди всичко - на определено съсловие. Ние бихме изтръпнали от хладността, жестокостта и пресмятащата яснота на благородното понятие за брака, което е било господстващо при всяка здрава аристокрация, както в древна Атина, така и в Европа от XVIII век - ние, топлокръвните животни с трепкащи сърца, ние, „модерните“! Именно затова любовта като страст - във великия смисъл на тази дума - е била измислена за аристократическия свят и в него: там, където принудата и лишенията са били най-големи...

733.

За бъдещето на брака: - повече данъчни тегоби (при наследяването) и увеличена военна повинност на юношите (в рамките на общността), започвайки от определена възраст.

[2] Континуум - Постоянно, непространствено цяло или последователност от неща, между които няма разделение или разлика.

Предимства от всякакъв вид за бащите, които дават повече момчета на този свят: при определени обстоятелства и мултиплицирано право на глас;

предварителен медицински протокол за всеки брак, подписан от ръководството на общината: при което сгодените и лекарите трябва да отговорят на повече определени въпроси („фамилна история“);

като противодействие срещу проституцията (или като нейно компрометиране): срочен брак (за години или месеци), с гаранция за деца;

определено число доверени лица на общността гарантират и отговарят за всеки брак: като условие за [процъфтяването на] общината.

734

Също и заповед за човеколюбив. - Има случаи, в които детето би могло да се окаже престъпление: при хронично болните и неврастениците от трета степен. Какво трябва да се направи в такъв случай? - Такива насърчавани към целомъдрие - например с музиката на Парсифал – хора могат лесно да бъдат изкушени: самият Парсифал, този типичен идиот, е имал прекалено много основания, за да не се размножава. Лошото е, че неспособността да се сдържаме (т.е. да не реагираме на дразненията, дори и на най-малките полови дразнения) спада към закономерните последици на цялостното изтощение. Човек би се излъгал, ако сметне за целомъдрен един Леопарди например. Проповедникът и моралът тук са въвлечени в една предварително загубена игра; но-добре е да отидем в аптеката. Поне тук обществото има пред себе си едно задължение: настойчивите и основателни изисквания, предявявани към него, са толкова малко. Обществото, като главен пълномощник на живота, трябва да отговаря *пред* живота за всеки провален живот, - то трябва да се покае и следователно да отстрани пропуска си. Обществото трябва да направлява по хиляди начини раждането: без оглед на произход, ранг и дух, то трябва да държи в готовност най-строгите принудителни мерки, включително отнемане на свободата и при определени обстоятелства дори кастриране. - Библейската забрана „Не убивай!“ е истинска наивност в сравнение със забраната на живота към декадентите: „Не раждай!“... Самият живот не признава солидарността, „равноправието“ между здравите и изродените части на един организъм: последните трябва да бъдат *изрязани* - или цялото ще загине. - *Съчувствие* към декадентите, еднакви права и за неудачниците - това би било най-дълбоката неморалност, това би означавало да издигнем *противоестественото* в морал!

735.

Има нежни и предразположени към заболяване натури, така наречените идеалисти, които не могат да се издигнат по-високо от престъплението: то е великото оправдание на тяхното незначително и празно съществуване, компенсация за тяхната продължителна страхливост и лъжовност един малък *миг* на сила: отвъд него обаче те загиват.

736.

В нашето цивилизовано общество ние сме свикнали да виждаме само загрижения престъпник, притиснат от проклятието и презрението на обществото, не доверяващ на самия себе си, понякога дори омаловажаващ и оклеветяващ своето дело, един *неуспял тип престъпник;* и ние се противопоставяме на представата, че *всички велики личности са били престъпници* (става дума за елита, а не за отрепките), че престъплението е част от величието (така говорят проникновените изследователи и онези, които най-дълбоко са се *потопили* във великите души). Свободата от отговорност, съвест, дълг - всеки велик човек познава тази опасност! Но той също така я *желае:* той иска велика цел и подходящите за нея средства.

737.

Времената, когато хората управлявани с *поощрение* и *наказание,* са ориентирани към низшия, все още примитивен вял човек: това е като при *децата*...

В рамките на нашата късна култура фатализмът и дегенерацията са нещо, което напълно *обезсмисля* поощрението и наказанието... Това истинско *определяне* на постъпките чрез поощрение и награда предполага млади, силни, мощни раси. В старите раси импулсите са толкова *непреодолими,* че обикновеното въображение е направо безпомощно; - да не можеш да се противопоставиш на дразненето, а да си длъжен да го последваш: тази крайна възбудимост на декадентите прави съвършено безсмислена подобна система на *поощрение* и *наказание.*

Понятието „усъвършенстване“ почива върху представата за един нормален и здрав човек, чиято отделна постъпка трябва някак си да *бъде уравновесена,* за да не го *изгубим* '« общността, за да не го превърнем във *враг.*

738.

Действие на *забраната.* - Всяка власт, която забранява, която умее да вземе страха на този, на когото нещо е забранено, произвежда за своите цели „нечистата съвест“ (т.е. желанието за нещо със съзнанието, че удовлетворяването на това въжделение е опасно, с необходимостта от тайнственост, лукавост, предпазливост). Всяка забрана влошава характера на онези, които не й се подчиняват доброволно, а само по принуда.

739.

„Поощрение и наказание“. - Това са близки понятия, които понякога съвпадат едно с друго. Днес човек не иска да бъде поощряван, не иска да *признае* наказващия... Ние сме стъпили на пътеката на войната: *искаме* нещо, имаме противници, постигаме това най-лесно, когато се обвързваме с *договор.*

Съвременното общество, в което всеки отделен индивид е сключил своя договор: - престъпникът е *нарушител на договор...* Това би било едно по-ясно понятие. Но тогава нямаше да можем да търпим сред нас анархистите и принципните противници на обществената форма [на съжителство]...

740.

Престъплението се отнася към понятието „въстание срещу обществения ред“. Въстаниците не могат да се „наказват“: те се *потискат.* Въстаникът може да бъде един жалък и презрян човек: във въстанието обаче няма нищо за презиране, - и въстанието срещу нашия вид общество все още не принизява ценността на даден човек. Има случаи, когато ние уважаваме такъв въстаник именно защото той усеща в нашето общество нещо такова, което го кара да поведе война срещу него: - с това той ни събужда от дрямката.

Фактът, че един престъпник прави нещо особено на отделния индивид, все още не отменя възможността целият негов инстинкт да е в състояние на война срещу целия порядък: действието е просто симптом.

Понятието „наказание“ трябва да бъде сведено до понятието: потушаване на въстанието, мерки за сигурност срещу потиснатите (пълно или условно затворничество). Но чрез наказанието не бива да се изразява *презрение:* във всеки случай престъпникът е човек, който рискува своя живот своята чест, своята свобода - един смел човек. По същия начин наказанието не бива да се разглежда като покаяние; или като опрощение, сякаш между вината и наказанието е налице отношение на обратимост, - наказанието не пречиства, *защото* престъплението не замърсява.

Не трябва да лишаваме престъпника от възможността да сключи мир с обществото: стига само той да не принадлежи към *престъпна раса.* В последния случай трябва да му обявим война, преди да е извършил нещо враждебно (първата операция, докато все още е в наша власт: да го кастрираме). Не трябва да причисляваме лошите маниери на престъпника, както и ниското ниво на неговата интелигентност към неговите недостатъци. Няма нищо необикновено в това, че той не разбира себе си (а именно, вследствие на лошото си образование той често не осъзнава

собствения си бунтуващ инстинкт и отмъстителната си злоба на декласиран), че под въздействието на страха и възможния неуспех той оклеветява и обезчестява своето дело: абстрахирайки се от онези случаи, когато, психологически погледнато, престъпникът се поддава на един непонятен порив и благодарение на някакво странично действие приписва на своето дело лъжлива мотивация.

Трябва да се пазим от това да съдим за ценността на един човек по някаква единична постъпка. За това е предупреждавал още Наполеон. В този смисъл повърхностните дела са съвършено незначителни. Когато нашият човек няма престъпление, респективно убийство на съвестта си - за какво говори това? Че няколко неблагоприятни обстоятелства са ни принудили да го смятаме за престъпник. И ако постъпехме така, какво щяхме да отбележим в нашата ценност? Щяхме да бъдем достойни за презрение, ако не ни вярваха, че в нас има сили при определени обстоятелства да убием човек. Почти във всяко престъпление са изразени качества, които не трябва да липсват в един човек. Не без основание Достоевски е казал за сибирските лагери, че те образуват най-силната и най-пълноценна съставна част на руския народ. Щом при нас престъпникът е едно зле подхранвано и унило растение, ние, то това говори зле за нашите обществени отношения; по времето на Ренесанса престъпникът е процъфтявал и си е изработил дори собствен вид добродетел - естествено добродетел в ренесансов стил *virtu*, свободна от морална добродетел.

Ние сме готови да издигнем само тези хора, към които не се отнасяме с презрение; моралното презрение е по-голямо обезчестяване и увреждане от което и да било престъпление.

741.

Ругаещият е започнал да бъде наказван едва когато определени нужди били свързани с презрени хора (роби например). Тези, които най-често били наказвани, били презрени хора и едва по-късно в наказанието залегнало нещо ругателно.

742.

В старото наказателно право особено силно е било едно религиозно понятие: за изкупващата сила на наказанието. Наказанието пречиства: в съвременния свят то опетнява. Наказанието е и опрощаване: човек наистина се освобождава от това, заради което е страдал толкова много. Ако допуснем, че повярваме в изкупващата сила на наказанието, то зад него е налице и едно *облекчение* и свободно *поемане на дъх,* което наистина се приближава до едно ново здраве, до едно възстановяване. Човек не само че сключва отново мир с обществото, но и в собствените си очи отново става достоен за уважение - „чист“... Днес наказанието изолира много повече от простъпката; *фаталността* на простъпката е оформена по такъв начин, че е станала неизлечима. След наказанието човек си остава враг на обществото. Отсега нататък то има един враг в повече.

Наказателното право *може* да бъде продиктувано от духа на възмездието (т.е. от един вид оразмеряване на инстинкта за отмъщение); Но при Ману например е налице изискването да имаме еквивалент, за да можем да *опрощаваме,* за да бъдем отново „свободни“ в религиозно отношение.

743

Моят болезнено радикален въпросителен знак при всички нови наказателни законодателства е следният: наказанията трябва да причиняват болка пропорционално на величината на престъплението - всъщност всички искаме само това! - следователно те трябва да бъдат дозирани съобразно възприемчивостта на престъпниците към болката: - означава ли това, че за едно и също престъпление не може да има *предварително* определено наказание, а следователно и наказателен кодекс? Но с оглед на това, че едва ли ще успеем да определим точно скалата на удоволствието и неудоволствието за даден престъпник, трябва ли на практика да се откажем от наказанията? Каква загуба! Не е ли така? Следователно…

744.

Да вземем философията на правото! Това е една наука, която, както и всички морални науки, все още е в пелени. Попи и свободомислещите юристи все още не могат да определят най-старото и най-ценно *значение* на наказанието - ние все още не го познаваме: и докато правната наука не стъпи на нова почва, а именно върху историческата и народна компаративистика[3], ние ще си останем при безполезната борба на коренно погрешни абстракции, които днес ни се представят като „философия на правото“ и които са извлечени като цяло от съвременния човек. Този съвременен човек обаче е толкова покварено същество, дори и по отношение на правните оценки, че позволява най-различни *тълкувания.*

745.

Един древен китаец е казал, че когато царствата имат много закони, те трябва да загинат.

746.

Шопенхауер иска *мошениците* да бъдат кастрирани, *тъпанарите* да бъдат затворени в манастир: от каква духовна позиция може да бъде желано това? За разлика от многото хора мошеникът има това предимство, че не е посредствен; а глупакът това предимство, че не страда от гледката на посредствеността

Би било по-желано, ако пропастта станеше по-голяма, т.е. ако мошеничеството и глупостта нараснеха. По този начин човешката природа би *се разширила...* Но точно това пък се извършва по необходимост; то не чака дали ще го пожелаем или не. Глупостта и мошеничеството нарастват: това спада към „прогреса“.

747.

В днешното общество е разпространено огромно количество резервираност, такт и щадене, добросъвестно спиране пред чуждите права, дори и пред чуждите претенции; в още по-голяма степен е налице една добронамерена инстинктивна преценка на човешките ценности въобще, която се проявява в доверие от всякакъв вид; *уважението* към човека - и то не само и единствено към добродетелния човек -вероятно е елементът, който ни разделя най-силно от християнския начин на оценка. Ние разполагаме с добра доза ирония, когато чуем да се проповядва морал; в нашите очи човек се унижава и става смешен, когато започне да ни чете морал.

Тази *морална либералност* спада към най-добрите черти на нашето време. Ако открием случаи, където тя липсва ние почти се разболяваме (случаят Карлайл в Англия, случаят Ибсен в Норвегия, случаят с Шопенхауеровия песимизъм в цяла Европа). Ако нещо може да се примири с нашето време, то това е огромното количество *иморалност,* което то си позволява, без най-малко да помисли за себе си. Напротив! Какво съставлява превъзходството на културата в сравнение с безкултурието? на Ренесанса в сравнение със Средновековието? - Винаги едно и също нещо: огромното количество призната иморалност. Оттук следва по необходимост, че тя, която е връх на човешкото развитие, в очите на моралния фанатик трябва да изглежда като: крайна форма на покварата (нека си спомним присъдата на Савонарола над Флоренция, Платоновата оценка на Атина от времето на Перикъл, присъдата на Лутер над Рим, оценката на Русо за живота на Волтер, немската присъда срещу Гьоте)

748

[3] Компаративистика - Раздел от езикознанието, чийто предмет е сравнително-историческото изучаване на езици.

Малко чист въздух! Това абсурдно състояние на Европа не може да се търпи повече! Има ли поне някаква мисъл дал този едророгат национализъм? Каква ценност може да има днес, когато всичко говори за по-големите и общи интереси да се раздухва това проскубано самочувствие? И това в та кова състояние, където *духовната несамостоятелност* и денационализиране се набиват в очите, а действителната ценност и смисъл на съвременната култура лежат във взаимното самопретопяване и самоопложданe!... И „новото царство" отново се основава върху най-изхабени и презрени мисли: равенство на правата и гласовете.

Борбата за привилегии в рамките на едно състояние, което не става за нищо; тази култура на мегаполисите, на масмедиите, на треската и „безцелността"! -

Стопанското обединяване на Европа идва неизбежно - и също така, като реакция, *партията на мира...*

Партия на *мира,* без сантименталности, която забранява на себе си и на своите деца да водят война, да се обръщат към съда, която заклева другите да се борят срещу нея, да ù противоречат и да я преследват: една партия на потиснатите, най-малкото за известно време; скоро една *голяма* партия. Настроена срещу чувствата на *мъст* и *съпреживяване.*

Партия на войната, която със същата основателност мощ, насочени срещу нея, дефилира в обратната посока.

749.

Европейските владетели би трябвало всъщност да се замислят дали могат да разчитат на нашата подкрепа. Ние, иморалистите, днес сме единствената сила, която няма нужда от съюзници, за да стигне до победа: затова ние сме много по-силни и от най-силните. Ние нямаме нужда от лъжи: коя власт би си позволила да мине без тях? Едно силно изкушение се бори за нас, може би най-силното, което съществува: - изкушението на истината... На „истината"? Кой сложи тази дума в устата ми? Но аз я изваждам отново: аз ще смачкам тази горда дума - ние нямаме нужда от нея, ние ще победим и ще дойдем на власт дори и без истината. Магията, която се бори за нас, окото на Венера, което пронизва и ослепява нашия противник, това е *магията на екстремалното,* изкушението, което излъчва всичко най-крайно, ние, иморалистите - ние сме най-крайните...

750

Прогнилите господстващи съсловия извратиха образа на господстващия. „Държавата“, като прилагаща правото, е обобщен страх, защото липсва *великият човек,* с когото може да бъде съизмервано всичко. Накрая несигурността ще стане толкова голяма, че хората ще се превръщат в прах пред всяка волева сила, която заповядва.

751.

„Волята за власт“ във всяка демократична епоха е била толкова мразена, че цялата психология изглежда е била насочена към нейното омаловажаване и оклеветяване. Типът на великия честолюбец: това трябва да е Наполеон! И Цезар! И Александър! - Като че ли това не са били хората, които най-много са презирали честта!

И Хелвеций стига до извода, че човек се стреми към властта, за да получи насладите, които са задължение за могъщите: - той разбира този стремеж като воля за наслада, като хедонизъм!

752.

Народът е почувствал, че „малцина притежават правото, прозрението, дарбата да предвождат и т.н.“ докато мнозинството предполага един олигархичен или *демократичен* режим.

Монархията представлява вяра в един превъзходен водач, спасител, полубог.

Аристокрацията представлява вяра в човешкия елит и висшата каста.

Демокрацията представлява неверие във великите хора и елитарното общество: „всички са равни“. „В основата си всички ние сме самодоволни говеда и сган.“

753.

Аз съм отвратен от 1) социализма, защото той мечтае съвършено наивно за „доброто, истинното и прекрасното“ и за „равни права“ (- дори и анархизмът, само че по-брутално, се стреми към същия идеал); 2) парламентаризма и пресата, защото те са средството с помощта на което стадното животно се превръща в господар.

754.

Въоръжаването на народа е в крайна сметка въоръжаване на сганта.

755.

Колко смешни са ми социалистите с техния нелеп оптимизъм по отношение на „добрия човек“, който само чака зад храстите да бъде разрушен досегашният „ред“ и да се пуснат на воля всички „природни нагони".

Противната партия е също толкова комична, защото тя не признава принудителността на закона, твърдостта и егоизма на всеки вид авторитет. „Аз и моят вид искаме да господстваме и да оцелеем: който се изроди, ще бъде изтласкан или унищожен“ - това е основният патос на всяко старо законодателство.

Човек мрази представата за висшия вид човек повече от тази за монарха. Антиаристократично: омразата срещу монарха е само маска.

756.

Колко предателски са партиите! - от своите водачи те изкарват на бял свят нещо такова, което може би с голям труд са успели да скрият под кринатa.

757.

Съвременният социализъм иска да създаде световен паралел на йезуитството: всеки е абсолютно оръдие. Но целта - „заради какво?“ - все още не е открита досега.

758.

Съвременното робство: истинско варварство! Къде са тези за които те работят? Човек не може винаги да очаква, че двете Допълващи се раси съществуват по едно и също време.

Нуждата и удоволствието са *робски теории* за живота: „благословията на труда“ е самовъзвеличаване. - Неспособност за прекарване на свободното време.

759.

Човек няма право нито на съществуване, нито на труд, нито пък на „щастие“: с отделните хора нещата не стоят по-различно, отколкото с най-долния червей.

760.

Към масите ние трябва да сме толкова безогледни, колкото и природата: те поддържат вида.

761.

Да гледаме на нуждите на масите с иронична тъга: те искат нещо, което ние можем - ах!

762.

Европейската култура до най-малката си част представлява разкрепостяване на сили. Преди всичко тя е разкрепостяване на мързела, на умората, на *слабостите.*

763.

От бъдещето на работника. - Работниците трябва да се научат да усещат като *войници.* Хонорар, издръжка, но никакво заплащане!

Никакво отношение между възнаграждение и *постижение.* Индивидът, според неговия род, трябва да се постави в такова положение, че да може да постигне *висшето,* на което е способен.

764.

Работниците трябва някога да живеят така, както живеят сега буржоата; - *над* тях обаче [са представителите на] *висшата раса,* които се отличават с липса на потребности: - следователно по-бедни и по-обикновени, но притежаващи властта. За низшите хора важат обратните ценностни операции: става дума за това да се насадят в тях „добродетелите“. Абсолютните заповеди; страшните учители на принудата; те изтръгват лекия живот. Останалите трябва да се подчиняват: и тяхната суета изисква те да не бъдат зависими от великите хора, а да изглежда [че зависят] от *„принципите“.*

765.

„Освобождаването от всяка вина"

Говори се за „дълбоката несправедливост“ на обществения договор: като че ли от самото начало фактът роден при благоприятни, а друг - при неблагоприятни обстоятелства, е една несправедливост; или дори че един е роден с едни, а друг - с други качества. Най-откровеният от противниците на обществото заявява: „Със своите лоши болестни, престъпни свойства, които признаваме като такива самите ние сме само неизбежни *следствия* от секулярното[4] потискане на слабите от страна на силните“; тези свойства лежат на съвестта на господстващите съсловия. И хората се сърдят, заплашват, проклинат; хората стават добродетелни от възмущение, - никой не иска да бъде просто така лош човек, каналия.

Тази нагласа, която е изобретение на нашето десетилетие, както чувам, се нарича също песимизъм и дори песимизъм на възмущението (ресентимент). С него се изразява претенцията да се поправи историята, да се разобличи нейният фатализъм и да се открие зад нея отговорността, *виновният*. Защото става дума именно за това: ние се нуждаем от виновни. Неудачниците, декадентите от всеки вид надминават себе си в бунта и изискват жертви, за да не потушават в себе си жаждата си за унищожение (- което вероятно само по себе си би било разумно). За тази цел те имат нужда от едно привидно право, т.е. от *теория,* за да могат да стоварят факта на своето съществуване, на своето качествено определено битие върху някой жертвен козел. Този жертвен козел би могъл да бъде и Бог – в Русия не липсват подобни ресентиментни атеисти – или обществения ред, или благородниците, или въобще преуспелите по някакъв начин.

„Престъпление е да бъдеш роден в благоприятни условия: защото с това човек лишава от наследство останалите, изтиква ги настрани, осъжда ги на тегло, дори и на *труд*... Как е станало така, че съм толкова клет! Някой обаче трябва да направи нещо за това, *в противен случай положението би било нетърпимо!“*... Накратко, ресентиментният песимизъм *измисля* отговорности, за да си създаде едно приятно чувство - отмъщението... „По-сладко от мед“ го е нарекъл дори древният Омир. -

Фактът че една подобна теория не намира повече разбиране т е. презрение, се дължи на елемента *християнство,* който се намира още в кръвта ни: така че ние сме толерантни към нещата, които дори и отдалеч понамирисват на нещо християнско... Социалистите апелират към

[4] Секуляризъм, секуларизъм – светски - е отделеността на държавата от религията.

християнските инстинкти и това е тяхната най-префинена хитрост... Благодарение на християнството ние сме привикнали към суеверното понятие „душа“, към „безсмъртната душа“, към душата-монада, която всъщност е у дома си на съвсем друго място и само случайно, при едни или други обстоятелства, попада едновременно и в света на „земното“: макар че това не засяга нейната същност, да не говорим въобще за „обуславяне“. Обществените, роднинските и историческите отношения са за душата само възможности, а може би и затруднения; във всеки случай тя не е тяхно *дело.* Тази представа превръща индивида в нещо трансцендентно; тя му придава някаква безсмислена важност. Фактически едва християнството изисква от индивида да се превърне в съдия на всичко и всички, маниакалността става негово задължение: той трябва да придаде валидност на вечните си права по отношение на всичко времево и обусловено! Каква държава! Какво общество! Какви исторически закони! Каква физиология! Тук говори отвъдното на ставането, непроменливото в цялата история; тук говори нещо безсмъртно, нещо божествено: *душата*!

Едно друго християнско понятие, не по-малко побъркано, се е въплътило още по-дълбоко в наследствената тъкан на съвременността: понятието за *„равенството на душите пред Бога“*. В него е даден прототипът на всички теории за *равните права:* човечеството първо се е научило да произнася религиозно [думата] *равенство*, след това от нея е бил извлечен определен морал; не е чудно, че човекът е свършил с това да я приема сериозно и *практически,* т.е. политически, демократически, социалистически, разоръжаващо песимистично.

Навсякъде, където са се търсели отговорности, именно *инстинктът за отмъщение* е бил този, който е търсел. В течение на хилядолетията този инстинкт е станал господар на човечеството, така че цялата метафизика, психология, историография и преди всичко *моралът* са белязани от него. Достатъчно е било човек да започне да мисли, за да зарази нещата с бацила на отмъщението. Дори самият Бог е бил заразен с него, съществуването изобщо е било оневинено: а именно с това, че всяко есенциално битие е било сведено до волята, до намеренията, до актовете на поемане на отговорност. Цялото учение за волята, тази най-съдбоносна *фалшификация* в досегашната психология, е било изобретено по същество в името на наказанието. Именно обществената нужда от наказание е придала на това понятие неговото достойнство, неговата мощ и истинност. Основоположникът на онази психология - психологията на волята - трябва да се търси в съсловията, които са имали в ръцете си наказателното право, и преди всичко в това на свещениците, които са се намирали на върха на най-древните общности: те са искали да учредят за себе си правото да отмъщават, - те са искали да създадат за Бога правото на мъст. За тази цел човекът е бил сметнат за „свободен“; за тази цел всяка постъпка е трябвало да бъде смятана за желана, а нейният произход -като лежащ в съзнанието. Но именно тези положения и опровергават старата психология.

Днес, когато Европа изглежда е поела в обратна посока, когато ние отново се опитваме с всички сили да извлечем от света *понятията за вина и наказание,* когато всичките ни усилия са насочени към това да очистим от тази мръсотия Цялата психология, морал, история, природа, обществените институции и санкции, дори самия Бог, - в кого трябва да виждаме нашия най-естествен антагонист? Именно в онези апостоли на отмъщението и на ресентимента, в онези разоръжаващи песимисти, които виждат мисията си в това да осветят своята мръсотия с името „разоръжаване“... Ние, другите, които искаме да върнем на ставането неговата невинност, искаме да бъдем мисионери на най-чистата идея: че никой не е дал на хората техните качества, нито Бог, нито обществото, нито родителите и предците, нито дори той самият, - че никой не е виновен за това, че той е такъв Липсва съществото, което би могло да бъде направено отговорно за това, че някой въобще съществува, че някой е такъв и такъв, че някой е роден при тези условия и в това обкръжение. - *Голяма утеха е, че такова същество липсва...* Ние не сме резултат от някакво предвечно намерение, на една воля или на някакво желание: с нас не е направен опит да се достигне „идеалът за съвършенството“, или „идеалът за щастието“, или „идеалът за добродетелта“, - също толкова малко ние сме и грешка на Бога, заради което би трябвало да изпитваме страх (с която мисъл, както е известно, започва и Старият завет). Липсва такова място, такава цел, такъв смисъл, към които ние бихме могли да насочим нашето съществуване, нашето

есенциално битие. И преди всичко: никой не *би могъл* да стори това: човек не може да съди цялото, да го измери, сравни с нещо друго или дори отрече! Защо? - Поради пет причини, които са достъпни за всеки развит интелект: например, *защото извън цялото няма нищо*... И нека повторим, в това е нашата голяма утеха, в това лежи невинността на нашето съществуване.